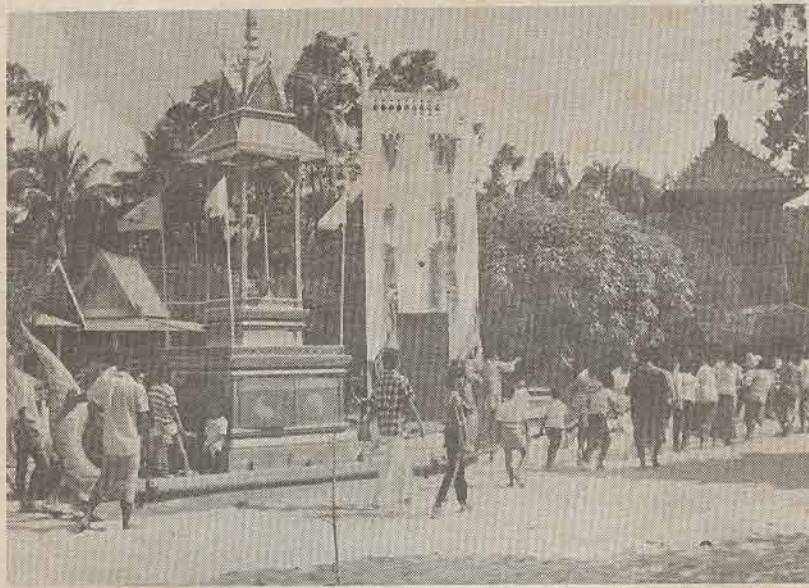

ลากพระ เดือนห้า ที่ ปะนาเระ

ประเพณี เรืองณรงค์

ท่านมหาอิม อินทวิโร แห่ง
วัดมิ่งขาราม หรือวัดคอกกระบือ อำ-
เภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เคยบอก
กับผมว่า วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ อาย่าลิ้ม
ไปเที่ยวงานลากพระเดือนห้าที่วัดของ
ท่าน ปกติงานลากพระในบักขีได้ กำหนด
ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ทุกปี
เพราะถือกันว่าเป็นวันที่พระพุทธองค์
เสด็จจากดาวดึงส์กลับสู่มนุษยโลก
ชาวบ้านได้ทำพิธีต้อนรับและแทน
กันมาตราบเท่าทุกวันนี้

วันศุกร์ที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๘
ตรงกับวันมหาอิมนัดหมาย นอก
จากไปชมงานดังกล่าวแล้ว ผมต้องการ
ไปฟังเรื่องราวอนุเสาวรีย์ควายที่
วัดมิ่งขารามแถมท้ายด้วย ผมเดินทาง
จากหมู่บ้านรูสมิแลในตอนเช้า ระยะ
ทางจากตลาดปัตตานีไปปะนาเระประ-

มาณ ๓๐ กม. รถยนต์แล่นไปตามถนน
ที่จะไปนครราชสีมา แล้วเลี้ยวซ้ายที่บ้าน
ป่าดิส จากนั้นแยกไปตามถนนดินร่วน
ปนทราย ผ่านตำบลคอน ตำบลท่าน้ำ จน
ถึงตำบลคอกกระบือ หรือชาวบ้าน
เรียกตำบลคอกกล้วย

ผมเคยไปตำบลคอกกระบือครั้ง
แรกเมื่อปลายปี ๒๕๑๕ เพราะขณะ
นั้นชาวบ้านคอกกระบือ ชื่อลุงชอบ วิชัย
สิทธิ์ ซึ่งลือกันว่าเป็น มจ.อากาศ
คำถึงรพีพัฒน์ หนังสือพิมพ์รายวันบาง
ฉบับ เช่น สยามรัฐ และ เดลินิวส์ลงข่าว

มหาอัมกำลังสวดยถาสัทพ์ฯ ภาพมุมซ้ายคือข้าวต้มห่อใบกะพ้อ

อย่างครึกโครม มีการนำลุงชอบไปพิ-
สูจน์ที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นเรื่องนี้ก็
เจือบหายไป ลุงชอบได้เสียชีวิตที่บ้าน
คลองรำ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
เมื่อปี ๒๕๒๖ ชาวบ้านคอกกระบือซึ่ง
เชื่อกันว่าลุงชอบยังเป็นเจ้านายอันสูง
ศักดิ์

ก่อนพูดถึงงานลากพระที่ผมจั่ว
หัวเรื่องไว้ จะขอพูดถึงปะนาละอีกเด็ก
น้อย อำเภอนี้ขึ้นอยู่กับจังหวัดปัตตานี
ปะนาละเป็นภาษามลายูแปลว่าผู้ลากของ
หรือผู้ชักลาก อาจหมายถึงผู้ชักลาก

อวนในทะเล เพราะอำเภอนี้อยู่ติดทะเล
หรือสมัยก่อนเรือสินค้าซึ่งเป็นเรือพาย
หรือเรือแจว เมื่อไปถึงท้องถื่นดังกล่าว
ก็พบปัญหาทำนน้ำดินก็ช่วยกันลากของ
เรือ หากเกินกำลังพอก็จะไปจ้างวาน
ชาวบ้านให้มาช่วยลากเงิน จนชาวบ้าน
พากันมารอรับจ้างเป็นประจำถึงกับนำ
วัวควายมาช่วยลากของเรืออีกด้วย ในที่
สุดท้ายเป็นกำแพงปะนาละ หรือหมู่บ้าน
รับจ้างลากเรือ นี่คือการประวัตินี้
อำเภอปะนาละที่ผมเคยทราบจากขุน
ศิลปกิจพิสัยห์ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ปัจจุบันอำเภอปะนาละมีหาด
ทรายสวยที่สุดของปัตตานี โดยเฉพาะ
หาดแจแจ และหาดชลาสัย นอกจากนี้
มีวัดโบราณหลายวัด ที่ทรงคุณค่าทาง
ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และจิตร-
กรรมฝาผนัง บางวัดกลายเป็นวัดร้าง
เช่นวัดบ้านกลาง อยู่ในสภาพที่น้ำเสีย
คายอย่างยิ่ง

ผมไปถึงวัดคอกกระบือประมาณ
๓ โมงเช้า ชาวบ้านกำลังเตรียมลากเรือ
พระ เด็ก ๆ กำลังตักคลองที่ท้ายเรือพระ
ดังกล่าวทิ้งไปทั่วบริเวณ ชาวบ้านอัมลูก

จุ่งหลานไปที่วัด บางคนหิ้วปืนโตบรรจุ
อาหารคาวหวานตรงไปที่ศาลาริมทาง
เพื่อรอรับเรือพระและถวายอาหารเพล
แต่พระสงฆ์

การลากพระดังกล่าวเป็นการลาก
พระบนบก สมมุติพาหนะที่ใช้ชักลาก
เป็นลำเรือ ใต้ท้องเรือไม่มีล้อ มีท่อนไม้
ค้ำยันข้างบนคู่หนึ่งรองรับ เมื่อเรือพระ
เคลื่อนทำให้ท่อนไม้ครูดไปกับดิน ตรง
หน้าและหลังเรือพระทำเป็นแท่นไม้
เตี้ย ๆ สำหรับให้เด็กขึ้นไปนั่งประโคม
กลอง ปกติเรือพระเดือนสิบเอ็ดที่ใช้
ชักลากบนบกตามวัดบักย์ได้โดยทั่ว
ไป เขาใช้รถยนต์บรรทุกประดับประดา
เป็นรูปเรืออย่างวิจิตรบรรจง

ถัดจากฐานใต้ท้องเรือพระขึ้นไป
มีแท่นไม้ยกสูงเป็นชั้น ๆ บนสุดเป็น
หลังคายอดแหลม และสลักสวยงาม
ตรงฐานแท่นชั้นล่างทั้งสี่มุมมีเสาตรง
เสมาธรรมจักรสี่เหลี่ยมปลิวไสว พระ
พุทธรูปปางประทานพรประดิษฐาน
อยู่บนฐานชั้นสูงสุด พระพุทธรูปองค์นี้
หล่อด้วยเงินนับเป็นพุทธรูปสำคัญองค์
หนึ่งของวัดคอกกระบือ ส่วนวันลาก
พระเดือนสิบเอ็ด ชาวบ้านจะอัญเชิญ
พระพุทธรูปซึ่งสลักด้วยไม้ ๒ องค์
แทนพุทธรูปดังกล่าว

“ปกติเรือพระเคลื่อนขบวนแต่
เช้าครึ่ง ปืนี้ออกสายหน่อย และเรือไม่
ได้ตกแต่งให้สวยงาม เพราะชาวบ้านไป
เตรียมงานกันที่โรงเรียน” มหาอัมวัย
๕๐ เศษ พุดพลางตรวจความเรียบร้อย
ของเรือพระ “เมื่อวาน เป็นวันขึ้น ๑๕
ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันว่าง เสียคาชอาจารย์
ไม่ได้มาดูพิธีสร้างน้ำพระและบังสุกุล
กระดูกปู่ย่าตายายที่เรียกว่าวันว่าง
หมายถึงชาวบ้านว่างจากภารกิจ คือเก็บ
เกี่ยวข้าวเสร็จแล้วต่างมาทำบุญสร้างน้ำ
พระและระลึกถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว”

ขบวนแห่เรือพระเริ่มเคลื่อนออกจากวัดไปตามเส้นทางที่จะไปท่าน้ำหรือศาลาริมทาง ห่างจากวัดคอกกระบือเกือบ ๑ กิโลเมตร

“ตอนเย็นลากเรือพระกลับวัดมีคนมากกว่าตอนเช้า” ลูกคนหนึ่งบอก “ตอนเย็นคนมาจากที่อื่นด้วย กลางคืนมีงานสนุกที่บริเวณโรงเรียน มีมโนห์รา เฉลิมทอง มีมวย และการแสดงอื่น ๆ อีกครับ”

“ทำไมจึงลากพระเดือนห้าละครับ” ผมถามมหาอิม

“ประเพณีนี้ทำกันเฉพาะวัดคอกกระบือ ประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว” มหาอิมเริ่มเล่า “ผู้ริเริ่มคือ ท่านพระครูปิ่นอินทุสโร เจ้าอาวาสสมัยนั้นท่านให้ชาวบ้านทอหูกหรือทอผ้า เพื่อผลิตผ้าใช้กันเอง และจัดให้มีการแข่งขันทอผ้าที่บริเวณวัด ทอกัน ๓ วัน ๓ คืน ทำกันมาเช่นนี้ทุกปี มีชาวบ้านจากถิ่นอื่น ๆ มาร่วมด้วย เช่น มาจากบ้านดอน บ้านควน บ้านนอก และบ้านเคียน ใครชนะจะได้รับรางวัลจากท่านพระครู แต่ภายหลังท่านพระครูไม่ต้องการให้ชาวบ้านเครื่องเครียดหรือเหน็ดเหนื่อยจากงานทอ

ผ้ามากเกินไป จึงจัดให้มีงานลากพระเดือนห้าถัดจากวันว่างหรือวันสร้างน้ำพระและทำบุญกระดูกปู่ตายาย”

“สมัยก่อนงานชักพระเดือนห้าสนุกกว่าทุกวันนี้มากทีเดียว” พ่อแดง เพชรนิล วัย ๗๒ ปีเล่าต่อ” หลังจากชาวบ้านลากเรือพระกลับถึงวัดในตอนเย็นแล้ว ก็มีการแข่งขันชัฒปา ลูกมะกรูดไล่กัน โดยแบ่งลานวัดกันคนละครึ่ง คือพวกบ้านห้วยอนวัดและพวกบ้านตีนวัด ชัฒกันเจ็บ ๆ บางคนใช้หัวว่าวจากตีนว่าว โคนเข้าแล้วหน้าหงายทีเดียว แต่ไม่มีใครทแค้นกันเลยครับ”

“ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับว่าว ถ้าไม่ลากพระ เดือน ๕ แล้ว จะเกิดเหตุเภทภัยไหมครับ” ผมถาม

มหาอิมพยักหน้าช้า ๆ “คนเฒ่าคนแก่เคยเล่าให้อาตมาฟังว่า ครั้งหนึ่งชาวบ้านไม่ได้จัดพิธีลากพระ จะล้มหรืออย่างไรก็ไม่ทราบครับ ปรากฏว่าบนกุฏิหลังใหญ่ที่ท่านอาจารย์บ็อนั้น เกิดมีเสียงดังแปลกประหลาด คือมีเสียงไม้ เสียงกระเบื้องลั่นลั่นสะเทือน ชาวบ้านเรียก “กะฎิลั่น” มันมีเสียงลั่น

ตลอดคืน ในที่สุดปีนั้นชาวบ้านต้องลากพระกันในวันแรม ๒ ค่ำ เพราะแรม ๑ ค่ำไม่ได้ลากนี้ครับ”

“พอลากพระเสร็จแล้ว มีเสียงประหลาดอีกไหมครับ?” ผมถาม

มหาอิมตอบ “ชาวบ้านที่เล่าบอกว่าไม่มีเสียงกะฎิลั่นอีกเลยคล้าย ๆ กับว่าสิ่งที่นั่นถือว่าเป็นศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเราไม่ปฏิบัติหรือยึดถือให้สม่ำเสมอ ก็เป็นการลงโทษอะไรสักอย่าง ดังนั้นทุกปีจึงมีพิธีลากพระเดือนห้า ที่วัดอื่น ๆ ไม่มีหรือครับ”

ชาวบ้านชักลากเรือพระมาจอดพักได้ร่มไม้ใหญ่ริมทุ่งนาซึ่งเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว แลเห็นทิวเขาเบื้องหน้าทอดยาวเป็นปราการธรรมชาติ เมื่อวางเชือกชักลากพระแล้ว ทุกคนต่างนำอาหารที่บรรจุปืนโต ถวายพระภิกษุ ๔ รูป ซึ่งนั่งอยู่บนศาลาริมทาง

เมื่อพระฉันอาหารเพลเสร็จแล้ว ชาวบ้านชายหญิงซึ่งนั่งอยู่ที่พื้นศาลาชั้นล่างและพื้นดิน ต่างล้อมวงกินอาหารกันอย่างเอร็ดอร่อย ข้าวต้มห่อใบกะพ้อ เป็นรูปสามเหลี่ยม และข้าวต้มมัดห่อด้วยใบกล้วย พร้อมกับข้าวเหนียวกวนห่อด้วยใบตองแห้งวางเต็มกระเชอและกะละมัง ผมร่วมวงฉลองศรัทธากับชาวคอกกระบือจนอิมแปล้

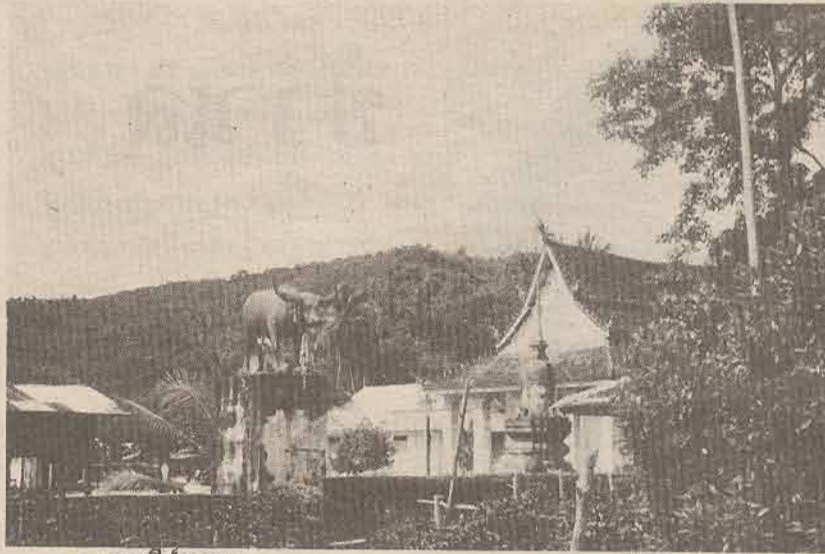
ที่ศาลาริมทางอีกหลังหนึ่ง และได้ร่มไม้ริมทุ่งนา ชาวบ้านล้อมวงกินอาหารพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน นี่คือนิสงส์อย่างหนึ่งของการลากพระ คือชาวบ้านมีโอกาสมาร่วมสังสรรค์ ญาติมิตรที่อยู่ห่างไกลกันได้กลับมาพบปะและได้ทำบุญร่วมกัน

ตะวันเลยเที่ยงไปเล็กน้อย ชาวบ้านและภิกษุต่างทยอยกันกลับที่พัก และรอเวลาแดดร่มลมตก จะได้สนุกสนานกับการลากพระกลับวัดอีกครั้ง

บนศาลาพระกำลังฉันอาหาร ชาวบ้านนั่งสังสรรค์อยู่พื้นล่าง

๕๒ รุสมิแล

อนุสาวรีย์ควาย

ตามที่เกริ่นไว้ว่า จะแถมท้ายเรื่องอนุสาวรีย์ควายด้วย เพราะเกี่ยวข้องกับวัดที่ทำพิธีลากพระเดือนห้า

หน้ากำแพงใกล้ประตูวัดมิ่งหาราม มีอนุสาวรีย์ควายตัวหนึ่งเท่ากับตัวจริง ยืนอยู่บนฐานซีเมนต์สี่เหลี่ยมดูเด่นตระหง่าน มันเป็นควายสีดำ เกาโค้งงามที่คอมีพวงมาลัยสีแดงคล้อง

พ่อแดง เพชรนิล ได้เล่าให้ฟังว่า “ควายตัวนี้ผมปั้นเองครับ ที่ประตูวัดอีกด้านหนึ่ง ผมปั้นรูปทหารถือปืนและควายตัวเล็ก ๆ ไว้ด้วย เมื่อ ๕๐-๖๐ ปีมาแล้ว ที่นี้มีควายมาก ส่วนวัดอยู่ตรงเนินเขาโน้นครับ เดิมตรงนี้เป็นที่นา มีต้นกก ต้นกระจุคขึ้นเต็ม ก่อนทำนาชาวบ้านใช้ควายเหยียบย่ำดินไม้พวกนี้เมื่อสร้างวัดขึ้นจึงเรียกวัดกลางนา ต่อมาเรียกวัดคอกกระบือ หรือวัดคอกควายตามชื่อดำบลและเรียกเป็นทางการว่าวัดมิ่งหาราม เพื่อเป็นอนุสรณ์ว่าที่นี่เคยมีควายจำนวนมากและมันได้ทำประโยชน์ไว้มากมาย อย่างน้อยที่สุดช่วยไถนาอย่างไรล่ะครับ ผมเคยปั้นควายเป็นที่ระลึก และในตัวควายบรรจุของดีไว้ด้วย แต่ไม่ขอบอกว่าเป็นอะไรนะครับ”

“ควายตัวนี้ศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่เล่น” ชาวบ้านคนหนึ่งเสริม

“อาตมาเคยเห็นมาหลายรายแล้วครับ” มหาอิมเริ่มต้นเล่า “ครั้งหนึ่งมีชาวบ้านจากอำเภอสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส มาพักที่วัด เขาเกิดปวดท้องอย่างกะทันหัน กินยาก็ไม่หาย หมอไสยศาสตร์บอกว่าถูกควายที่หน้าวัดนี้แหละ จึงบนบานกันว่า ถ้าหายแล้วจะเอาทองคำเปลวไปติด ในที่สุดเขาก็หายจริง ๆ ต่อมาก็นอนบนบานกันเรื่อย ๆ อีกรายหนึ่งเป็นเด็กหญิงอายุประมาณ ๑๐ ขวบ วิ่งเล่นที่ลานวัดแล้วล้มลงนอนแน่นิ่ง ล้มดาแต่ไม่พุดจา ชาวบ้านช่วยกันหายาคนช่วยกันบีบนวด แต่ไม่ฟื้นจึงนำไปที่โรงพยาบาลมิชชั่น อำเภอสายบุรี ไปพยาบาลรักษาถึง ๔-๕ วันอาการก็ยังเหมือนเดิม ชาวบ้านไปถามหมอไสยศาสตร์ก็ได้ความว่าถูกควายอีกเลขบนบานว่าถ้าหายแล้วจะนำพวงมาลัยไปสวมคอควายและเอาทองคำเปลวติดด้วย นำอสังขารขี้ครีบ พอรุ่งขึ้นเด็กหญิงคนนั้นลุกขึ้นได้และกลับมาอยู่บ้านทุกวันนี้เธอโตเป็นสาวและยังอยู่ที่คอกควายนี้ครับ”

“นอกจากนี้อาตมาเห็นหลายราย

ที่เดียว มาเก็บเพราะถูกหอย” มหาอิมเล่าต่อ “บางคนบอกว่าเขาเห็นตัวเลขที่ควายแล้วไปซื้อหอยถูกกันคนละมาก ๆ เมื่อวานขึ้นก้านมาจุดปะทัดเก็บ และวันก่อนชาวบ้านโคกเคียนมาเก็บว่าถูกหอย เขาเอาหลักกรอกปากควาย แล้วบอกว่าให้เหล่าแทนน้ำครีบ ความเชื่อของคนเราทุกวันนี้ก็แปลก ๆ นะครับ”

หลังจากชมอนุสาวรีย์ควายแล้วผมเดินชมบริเวณวัดมิ่งหารามซึ่งมีรั้วด้วยต้นไม้เขียวชอุ่ม ลานวัดสะอาดสะอาดด้วยดินทรายร่วน ภูมิหลังใหญ่ซึ่งสร้างมาตั้งแต่ท่านสมภารองค์ก่อนยังคงเหลือไว้ว่าขึ้นชมบนภูมิวิจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระยาจักร์ทนต์ เข้าใจว่าเป็นฝีมือทิดหมวก ศิษย์เอกพระครูบี อินทสุโร ซึ่งวาดได้ทั้ง ๒ มือ

มหาอิมชี้ให้ดูภาพเขียนใส่กรอบข้างฝา “รูปนี้เป็นรูปท่านพระครูพิพัฒน์สมณกิจ เคยเป็นเจ้าอาวาสสมัยรัชกาลที่ ๕ และท่านยังเป็นอาวาสวัดบางน้ำจืดหรือ วัดदानินรโมสรในสมัยนั้นด้วยครับ ได้ดูคุณก็ยังมิเรือพายลำใหญ่ของท่านที่เคยล่องระหว่างปะนาเรกับตลาดปัตตานี”

ผมมองจากภูมิหลังใหญ่ ผ่านรั้วเงาของต้นมะม่วง เห็นโบสถ์หลังเก่ามีรูปปั้นจอมอสูร ๒ คน ยืนกุมกระบองเฝ้าประตูหน้าโบสถ์ ถัดไปเป็นภูมิ โรงครัว ศาล และอาคารอื่น ๆ ปลูกสร้างเรียงราย แต่หลังยังสะท้อนให้เห็นฝีมือสร้างสรรค์ของชาวคอกกระบือในอดีต บางหลังกำลังอยู่ในสภาพทรุดโทรมอย่างน่าเสียดาย

ตอนบ่ายผมกราบลาท่านมหาอิม อินทวิโร พ่อแดง เพชรนิล และชาวบ้านผู้รักรวมน้ำใจ เพื่อกลับปัตตานีด้วยความขอบคุณอย่างสูง ★